

Thiergarten Hodruson.

E bánya a legrégebbi időkben jövedelmező lehetett, mert későbbi részesei mindig igen sokat reménylettek tőle.

Legelőször 1544 szeptember 3-án találjuk megemlítve, midőn Pröckhl Jeromos és Flayding Pál Antal lekötelezték magukat, hogy Geyger Mártonnak, ki nekik 566 magyar forintot kölcsön adott, minden bányabirtokuknak egy harmadát átadják, és pedig a *Thiergarten* nevű bányánál e harmad résznek költségeit is sajátjukból fedezik mindaddig, míg a bánya fölösleget nem ad: az után pedig Geyger maga viselje az ő részének költségeit. Hasonlóképen átengedtek Geygernek az ő két érczalmukból is egy harmad részt.³⁾

E vállalat azután egészen felhagyatott, és a bánya beomlott.

1571 október 5-én Saly János bíró, Sicely Mihály, és Schall Illés, mint a Brennerszövetkezet főrészesei, és Lindacker Kristóf és Saly Zsigmond, mint e szövetkezet tisztviselői felkérték a Thiergarten alatt fekvő *Thiergartentárnát* mint altárnát, és Wilisch Lőrincz bányabíró azt az esküdtekkel meg szemlélvén, nekik adományozta.⁴⁾

De a Brennerszövetkezet sem sokáig tartotta fenn az üzemet, és a vállalattól végkép visszalépett.

1603 szeptember 16-án Saltzer Lőrincz kérte föl a régen

³⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁴⁾ Selmecz városi levéltár.

beomolva és elhagyva heverő *Thiergartentárnát*, mely neki adományoztatott is.¹⁾

1606 február 12-én eladott Saltzer Lőrincz a *Thiergarten* bányából és zúzóművéből $\frac{1}{16}$ részt Roschko György selmeczi polgárnak 70 frtéért.²⁾

1607 április 18-án tartott főbejárás után jelentik, hogy a *Thiergarten kutatótárna* északi 1—2 óra irányban 44 ölnyire hajtatott az eleven hegységbe a telér után, melyről régebb időkben meglehetősen érczek termeltettek. Javasoltatik, hogy e vájatvég 3 vájárral folytattassék. E tárna alatt 15 öllel mélyebben van még egy másik tárna, s minthogy ez a lég és vízvezetés és a szállítás könnyebbítésére szükséges, javasoltatik, hogy az alsó tárna is 3 emberrel tovább hajtassék. E bányánál nincs a kincstárnak része.³⁾

1608 január 1-én átadta Saltzer Dávid bányabíró a *Thiergarten kutatótárna* $\frac{5}{16}$ részét, az *alsó Vogelhubel* $\frac{16}{16}$ részét, a *középső Vogelhubel* $\frac{16}{16}$ részét, és az ettől nem messzire fekvő bánya $\frac{4}{16}$ részét a kincstárnak 300 frtéért, és ha áldás leend, még egy bányászati megörvendeztetést (bergmännische Etgötzlichkeit) vár érte.⁴⁾

1608 szeptember 9-én kelt főbejárási jelentés szerint a *Thiergarten* bányában, mely 2 óra irányban már 70 ölnyire hajtatott a telér után észak felé, a vájatvégen most két fehér erecske van, tenyérszerű vastag és 3 latos. A vállalat szegénysége miatt csak egy ember dolgozik, s ha jobb idők lesznek, erősebben mivelhető.

Részesek voltak ekkor:

a kincstár	$\frac{5}{16}$	résszel
Balbierer Boldizsár	$\frac{3}{16}$	”
Rath Ruprecht	$\frac{3}{16}$	”
Seyetz Jónás	$\frac{2}{16}$	”
Thailer András	$\frac{1}{16}$	”
Roschko György	$\frac{1}{16}$	”
Bela János	$\frac{1}{16}$	” ⁵⁾

Nemsokára azután az egy munkás is elhagyta munka-

^{1), 2), 3), 4), 5)} Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

helyét, és *Thiergarten* megint hevert, míg Bloenstain főkamagróf újra megnem indította a művelést.

1611 május 28-án határozott Bloenstain Mátyás főkamagróf főbejárása után, hogy *Thiergarten* minél előbb munkába vétessék, és heverő zúzója is kijavittassék, mert a bánya nem rossz, és csak a részesekek szegénysége miatt hever; ha pedig a részesekek dolgoztatni nem akarnának, a jogosítványt el kell tőlük venni, és más vállalkozóknak adományozni.¹⁾

A bányában ezután érczek mutatkozhattak, mert 1612 április 14-én megvette Gertner György magyaróvári fő harminczados Seyetz Jónás özvegyétől Annától a *Thiergarten* $\frac{2}{16}$ részét 100 frton.²⁾

1612 szeptember 4-én főbejárás után jelenti Thailer Boldizsár bányabíró, hogy a *felső tárna* 11—12 óra irányban észak felé 77 öl hosszú; a tárnaszájtól az első ereszkéig 27 öl, innen a 2-ik ereszkéig 12 öl, és innen a vájatvégig 38 öl. Az *alsó tárna* 18 öl hosszú, és $16\frac{1}{4}$ öllel mélyíti alá a *felső tárnát*.³⁾

1613 június 13-án megvette Maurer Mihály a *Thiergarten* bányának $\frac{1}{16}$ részét Thailer Andrástól 35 frton.⁴⁾

1618 december 15-én átvette a kincstár Bela János bányabírószági irnoktól a *Thiergarten* $\frac{1}{16}$ részét, és elengedte Belának egész 400 frtnyi kamarai adósságát, s minthogy Bela mintegy 350 frtot fordított régebben a bányára, megígértetett neki, hogy jövedelem esetében ez az összeg is meg fog térítettni.⁵⁾

1619 július 11-én jelentik főbejárás után, hogy *Thiergartentárnában* a vájatvég a telér után 2 vájárral hajtatik, a teléren ércznyomok vannak, 3—6 latosok. A vágat tovább hajtása javasoltatik, mert még ismeretlen hegységet tár fel.⁶⁾

1622 április 16-án jelentik, hogy *Thiergartentárna* a tárnaszájtól a vájatvégig 160 öl hosszú a telér után, és mivel a teléren gyakran találtak jó ércznyomok, javasoltatik tovább folytatása.

A vállalat részesei voltak ekkor:

¹⁾ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

^{2), 3), 4), 5), 6)} Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

a kincstár	$\frac{9}{16}$	résszel
Müller Péter	$\frac{3}{16}$	„
Gartner György örökösei	$\frac{2}{16}$	„
Maurer Mihály	$\frac{1}{16}$	„
Roschko György örökösei	$\frac{1}{16}$	„ ¹⁾

Ezután ismét abbahagyatott a munka, és 1626 április 24-én jelentik, hogy *Thiergarten felső tárnába* nem lehetett a víz miatt bemenni, javasoltatik kitakarittatása, és a vájatvég tovább hajtása. Az *alsó tárnában* a telér a vájatvégen igen szétszakadozott; tovább folytatása javasoltatik, hogy a felső tárnai ereszkéket szárazzá tenni, és oda levegőt vezetni lehessen.²⁾

1628 április 4-én jelenti a bányabíró, hogy a vájatvégek munkában vannak, de nem termeltetik semmi.³⁾

1628 június 19-én kelt jelentés szerint a vájatvég észak felé, és egy emelke van művelésben, az emelkében ércnyomok láthatók.⁴⁾

1628 október 17-én jelentik, hogy az *alsó tárna* vájatvégén dolgoznak. a telér igen keskeny, az emelkében pedig, hol gazdag érczek nyoma volt, az ércz szétszóródott.⁵⁾

1630 február 18-án kelt főbejárású jelentés szerint a *Thiergarten felső tárna* már 170 öl hosszú, a vájatvég már jó idő óta szünetel, de a vájatvégtől 6 ölnyre visszafelé van egy főtemívelés, melyből érczek is nyertek, de a művelés nem fizette magát; javasoltatik tehát, hogy a vájatvég, melyből sok víz folyik, hajtassék tovább, és az emelkéből is hajtassék egy vájatvég észak felé, melylyel a vizet felfogni, a telért is megvizsgálni, és a vájatvéghez levegőt vezetni lehetne.

Az *alsó tárna* vájatvége is hajtatik észak felé, mert a *felső tárnában* több ereszke van, melyekben 18 latos érczek is találtattak csekély mennyiségben, de víz miatt nem lehetett az érczeket jobban feltárni. Részesek voltak ekkor:

a kincstár	$\frac{9}{16}$,	—	résszel
Müller Péter örökösei	$\frac{3}{16}$,	—	„
Gartner György örökösei	$\frac{1}{16}$,	$\frac{1}{64}$	„
Maurer Mihály örökösei	$\frac{1}{16}$,	—	„

^{1), 2), 3), 4), 5)} Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

Lanser Lénárd —, $\frac{3}{64}$ résszel
 Roschko György örökösei $\frac{1}{16}$, — „ 1)

1631 február 12-én felszólította a bányabíróság a Gartner örökösök gyámját, hogy miután *Thiergarten* bányánál az örökösökre eső költségeket addig a kincstár előlegezte, de ez előlegek már 894 frt 69 denárra növekedvén, a kincstár ezentúl ellátmányt adni nem akar; nyilatkozzék, hogy miképen akarja adósságát fedezni, és a jövőendő bányaköltségeket fizetni.²⁾

1633 deczember 23-án határozatott, hogy miután *Thiergarten* bányánál a *felső tárna* ereszkéjében, mely felé az *alsó tárna* hajtatik, a víz apadni kezd, és most a levegő is jó, az ottani ércznyomokon a munka ismét megkezdessék 2 emberrel.³⁾

1634 márczius 10-én jelentik, hogy *Thiergarten felső tárna* már 176 öl hosszú, de rossz levegő miatt tovább nem hajtható; 12 öllel mélyebben van egy *alsó tárna* már 79 öltre behajtva, melyben jó ércznyomok mutatkoznak. Minthogy a *felső tárna* ereszkéjéből a víz már apad, és az *alsó tárna* evvel nemsokára lyukasztani fog; javasoltatik, hogy az *alsó tárna* 3 emberrel hajtassék, és az ereszkében is alkalmaztassék 2 ember. A kincstárnak van itt $\frac{9}{16}$ része, és ellátmányt ad még $\frac{6}{16}$ részre; ezekre összesen fizet hetenkint 8—9 frtot.⁴⁾

1636 február 28-án jelentik, hogy a *Thiergarten felső tárna* évései és az *alsó tárna* vájativége között még 8 öl van kivágni való.⁵⁾

1638 június 15-én jelentik, hogy *Thiergarten alsó tárnája* már elérte volna hosszóságban a *felső tárna* évéseit, de mert ezek egy fekü lapon vannak, nem lyukasztthatott, s most a fekübe kell törni az évések megnyitása végett.⁶⁾

Az erre nemsokára következett rossz idők alatt megszűnt *Thiergartenen* is megint minden munka; csak 1649 január első napjaiban a Körmöczön tartott fő tanácskozás alkalmával határozatott, hogy a régi részesek felszólítandók a munka folytatására, s kik egy kitűzendő határidőig a munkát meg nem kezdik, azoktól el kell venni részeiket és más vállalkozónak adni.⁷⁾

1649 deczember 11-én följegyeztetett, hogy a *thiergar-*

1), 2), 3), 4), 5), 6), 7) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

tentárnai karám leégett, s azt gyanították, hogy az ott közel dolgozó szénégetők vigyázatlansága volt a tűz oka, mert már többször látták, hogy ők az elhagyott karámban tüzet raktak.¹⁾

Az előadottakból kitetszik, hogy *Thiergarten* talán 1544 előtt jövedelmezett a kibúvásokon volt fejtésekből, mert vállalkozói sokra becsülték; de 1544 óta 1650-ig mindig csak kutató vállalat vala, melyre a kincstár nagy előlegeket adott.

¹⁾ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

XVII. ThiergartenI. Bányagazgatósági adatok, 1656-1746

1653 december 15-én főbejárás után jelenti a bányabíró, hogy Thiergarten tárnában a telér szétágazott, de remélik, hogy ismét megjavul. Unverzagt tárna jó állapotban tartatik.

1656 július 20-án jóváhagyja a király, hogy a kincstári részek Thiergarten tárnánál felhagyassanak.

1741 november 28-án kéri a Thiergarten társulat, hogy miután 2 év előtt ezt a régi bányát, mely már több mint 100 év óta elhagyva hevert, újra megnyitotta, és a régi hagyományokból egy keveset termelt is, de már nagyon el van adósodva, engedje meg a főkamagróf, hogy az ő szinporukat a magasabb árral beválthassák. A főkamagróf ezt megengedte.

1742 október 1-én megengedi a főkamagróf, hogy a Thiergarten bánya társulat terményei az első beváltástól kezdve 3 évig a magasabb ezüstárral fizetessenek.

1744 december 4-én kimutatja a Thiergarten bányatársulat, hogy mennyi vesztesége volt 1738-tól kezdve, és pedig

költség

	ft	xr	dr	
1738-ban	23	12	2	
1739-ben	379	50	3	
1740-ben	493	41	.	
1741-ben	2.712	12	.	/zuzó építés 812 ft 58 1/4 x/
1742-ben	2.580	31	1	
1743-ban	4.121	29	3	
1744-ben	4.255	47	1	

A termelés értéke

veszteség

	ft	xr	dr	ft	xr	dr
1738-ban	.	.	.	23	12	2
1739-ben	.	.	.	379	50	3
1740-ben	.	.	.	493	41	.
1741-ben	561	09	.	2.151	03	.
1742-ben	698	15	1	1.882	16	.
1743-ban	3.330	15	1	791	14	2
1744-ben	7.082	57	.	5.421	17	3
	nyereség			2.827	10	3

marad veszteség

2.894 o7

1746 október 4-én jelenti a Thiergarten bányatársulat, hogy a múlt évben szerencsés föltárást tettek, és az addigi veszteséget egészen törlesztették a természellel; de a fedezett jó érczek csak rövid ideig tartottak, és most már megint a régi szükséggel küzködnek; kérik tehát a főkamagróft, hogy a múlt évi kis jövedelem miatt ne vonja meg tőlük a magasabb árral való beváltás jótéteményét, mert nagyon nagy szükségük van rá.

2. Bányabirósági adatok, 1650-1750

1650 január 7-én főbejárési jelentés. Thiergarten a tárnaszájától a telérig 23 öl. A telér után 48 ölnyire vájtak, de itt szétágazik a telér, és ámbár a fekü lap igen szép, mégis a fedü lapon hajtottak tovább 37 ölnyire, itt egy feküvágatot csináltak, mely 15 öl hossz, és a fekülapon kivágtak 20 ölet, helyenkint ércznyomokkal. A felső tárnából lejöő ereszke még csak 6 ölnyire van. A vájatvég folytatattatik.

1652 december 1-én határozottatott, hogy mivel a Thiergarten fekü tárnából termelt zuzóérczek rossz tartalmu marákat adtak, a zuzóércz termelés ott megszüntessék; a vájárok az ereszkebe alkalmaztassanak, hogy az alsó tárnával lyukasszanak, az Unverzagt tárna pedig, mely altárnául szolgál, tovább hajtassék.

1654 január 17-én kelt jelentés szerint Thiergarten tárnába munkában van a vájatvég. A telér két lapra szakadt.

Unverzagt altárna jó karban tartatik.

1656 márczius 9-én jelentik a főbejárás után, hogy Felső Thiergarten tárnában a vájatvégen szép vörös ércz van, de igen keskeny, alig 1/2 ujnyi vastag; s javasolják, hogy a vájatvég még néhány ölnyire tovább hajtassék.

1656 junius 16-án felhagyta a kincstár az ő részeit Thiergarten bányánál.

1664 január 19-én mondja a bányabiró, hogy Thiergartent már régóta csak ő maga tartja fenn, a többi részesek és a kincstár már régóta felhagyta.

1741 junius 3-án feljegyeztetett, hogy a Thiergarten bányához a középső Pachen tárnai kohó alatt a hodrusi völgyben tartozik 2 megújított és munkában levő felsőtárna, és középtárna, a

beomlott altárna sok régi tárnákkal és horpadásokkal a Krebsgrundban, valamint a Wechsfortstolln és 2 zuzóhely.

Részesek voltak ekkor

Lissovini András	768	tizenkettődel
Trentsánszky Pál	672	"
Tinsz Jakab	576	"
Thiell Illés Jakab	576	"
báró Hellenbach Károly	384	"
dr.Moller Gottfreid	384	"
Tinsz János	384	"
Lassab György János	384	"
Heldt János	192	"
Bayer András	192	"
Klauszman Mátyás	192	"
Burgkhardt Heinrich	192	"
báró Hellenbach György	96	"
Kraudy Gottfried János	96	"
Koller Anna Katalin asszony	96	"
Klein Sámuel	96	"
Lanser Lipót	96	"
Osmitz Emanuel	96	"
Mayerszky Mária asszony	96	"
Czendi Tóbiás	96	"
báró Hellenbach Gottfried	96	"
Petsely Máté	96	"
Thiell Christian Gottlob	96	"
Zipser Máté	48	"
Thiell Susanna asszony	48	"
Köhler Gottlob János	48	"

6144 "

1742 július 18-án feljegyeztetett, hogy Köhler Gottlob 1740-ben vett Thiel Illéstől 48/12 részt a Thiergarten bányából 10 ftért, és 1741-ben ismét 48/12 részt 36 ftért.

1743 május 17-én a Thiergarten és Wachsfort társulat szerződést kötött Selmech városával, mely szerint a város megengedte, hogy a társulat a városi alsó Hodrusi malom mellett a malom 5460/Thé

esésére egy új zuzót építsen; a társulat kötelezte magát, hogy egy kőre való vizet mindég a malom rendelkezésére ad, és ha végre teheti, a malmot más helyen fogja felépíteni a város számára, azután pedig az egész vizet használhatja.

1748 január 2-án megvette Scholtz Samu selmeczi bányapolgár a Thiergarten bánya 96/12 részét Bernhardini Gottfriedtől és 96/12 részét Laszab Györgytől, összesen 192/12 részt, és pedig 1/2 részt 5 ftjával.

1750 május 2-án feljegyeztetett, hogy a hodrusi középső Pachen tárnai kohó alatt fekvő Thiergarten tárna bányához tartozik 2 nyitva levő tárna és a fővolgyben egy altárna sok régi tárnával és horpadással, valamint a Krebsgrundban fekvő Wachsfort tárna és Glückauf tárna, 2 működő zuzóval.

Részesek:

Lissoviní András	768	tizenkettő
Trentsánszky Pál örökösei	576	"
báró Hellenbach Károly	384	"
Tinsz János	360	"
Tinsz Jakab	288	"
báró Hellenbach János	192	"
Gasimira Mitrovszky báróné	96	"
Stertz Gottlieb Kristóf	48	"
Herfurth Boldizsár	24	"
Birtokos nélkül	3408	"
	<hr/>	
	6144	"